

Vždy někoho nediskriminujeme -
kultura je důležitá -

...dnes svý -
...důležitá -

Vždy někoho nediskriminujeme -
...důležitá -

Když se mi všechno líp vybavuje -
...nikdy nebyli mladí?

...takže nyní už zcela přehláš
...přechází v tanec:

...až postěže
...a to tak, že páni, na

...Skladba párů se
...navzájem

...Tanec je
...až se jeviště promění

...Když toto opojení vy-
...tanec se pomalu

...přecházejí z tance opět
...po druhém roz-

...Nakonec
...jevišti ustane

...Následu-
...až jakési

...světlem:
...Když se

...dlou-
...konečně

Protest

JEDNOAKTOVÁ HRA

1978

OSOBY

STANĚK
VANĚK

Na scéně je Staňkova pracovna. Nalevo je masivní psací stůl, na něm psací stroj, telefon, brýle a množství knih a papírů; za ním je velké okno s výhledem do zahrady. Nalevo jsou dva pohodlné fotely a mezi nimi malý stolek. Celá zadní stěna je zakryta velkou knihovnou, do níž je zabudován bar. V jedné z jejích přehrádek je též magnetofon. V pravém zadním rohu jsou dveře, na pravé zdi visí velký surrealistický obraz. Když se otevře opona, jsou na scéně Staněk a Vaněk: Staněk stojí za svým psacím stolem a s pohnutím hledí na Vaňka, který stojí – v ponožkách a s aktovkou – u dveří a rozpačitě hledí na Staňka. Krátká napjatá pauza. Pak Staněk náhle přejde vzrušeně k Vaňkovi, uchopí ho oběma rukama za ramena, přátelsky jim zaiřese a zvolá.

STANĚK Vaňku! Člověče –

(Vaněk se rozpačitě usměje. Staněk ho pustí a ovládne své vzrušení)

Hledal jste to dlouho?

VANĚK Ani ne –

STANĚK Zapomněl jsem vám říct, že to poznáte podle těch rozkvetlých magnolií. Krásné, co?

VANĚK Ano –

STANĚK Během necelých tří let jsem dosáhl, že májí dvakrát víc květů než za předchozího majitele.

Máte na chalupě také magnolie?

VANĚK Ne –

STANĚK Musíte je mít! Seženu vám dva kvalitní pokmeny a přijedu vám je osobně zasadit! (Přistoupí k baru a otevře ho) Koňak?

VANĚK Raději ne –

STANĚK Aspoň symbolicky!

(Staněk nateje do dvou sklenek koňak, jednu sklenku podá Vaňkovi, druhou si ponechá a pozvedne k připitku) Tak na shledání!

VANĚK Na zdraví –

(Oba se napijí; Vaněk se lehce otrhse)

STANĚK Bá! Jsem se, že nepřijdete –

VANĚK Proč?

STANĚK To víte, všechno se to tak nějak podivně zamíchalo – *(Ukáže na fotel)* Prosim vás, posadte se –

(Vaněk usadne do fotelu, aktovku si položí na klín)
Víte, že jste se za ta léta ani moc nezměnili?

VANĚK Vy taky ne –

STANĚK Já? Prosim vás – padasátka na krku – vlasy šedivěji – nemoce se hlásí – už to není, co to bývalo! A ta doba taky člověku na zdraví nepřidá. Kdy jsme se vlastně viděli naposled?

VANĚK Nevím –

STANĚK Nebylo to na vaší poslední premiéře?

VANĚK To je možné –

STANĚK To už snad ani není pravda! Trochu jsme se tehdy poštěkali –

VANĚK Opravdu?

STANĚK Vytykal jste mi iluze a přílišný optimismus – mockrát jsem vám od té doby už musel dát za pravdu! Tehdy jsem ovšem stále ještě věřil, že něco z ideálů mého mládí se dá přece jen zachránit, a vás jsem měl za nenapravitelného škarohlída –

VANĚK Já ale nejsem škarohlíd –

STANĚK Vidíte, jak se to obrátilo!

(Krátká pauza)
Jste sám?

VANĚK Jak – sám?

STANĚK No jestli vás to –

VANĚK Nesledují?

STANĚK Ne že by mi na tom záleželo – sám jsem vám přece telefonoval –

VANĚK Ničeho jsem si nevšiml –

STANĚK Mimo jiné, když byste je někdy chtěl seřádit, víte, kde to je nejlepší?

VANĚK Kde?

STANĚK V obchodním domě. Vmísíte se do davu, v nestrželeném okamžiku vniknete na záchod a tam asi tak dvě hodiny čekáte. Nabudou dojmu, že jste nepozorovaně vyšel jiným vchodem, a vzdají to. Schválně to někdy zkuste –

(Staněk jde opět k baru, vyndá z něho misticčku se slavnými tyčinkami a postaví ji před Vaněka)

VANĚK Máte tu asi klid –

STANĚK Proto jsme se sem nastěhovali. U toho nádraží se prostě nedalo psát. Vyměnili jsme to před třemi lety. Nejvíc pro mě ovšem znamená ta zahrada. Pak vás provedu a trochu se pochlubím –

VANĚK Ošetřujete ji sám?

STANĚK Je to dnes má největší privátní vášeň. Vrtám se v ní téměř denně. Teď jsem zrovna omlazoval meruňky, vyvinul jsem vlastní metodu, založenou na kombinaci přirozených a umělých hnojiv a na speciálním způsobu bezvoskového štěpování. Nevěřil byste, jaké to má výsledky. Vyberu vám potom nějaké štěpy –

(Staněk jde k psacímu stolu, vyndá ze zásuvky krabičku cizích cigaret, zápalky a popelník a vše pak položí na stůlek před Vaněka)

Ferdinande, prosím vás, kuřte!

VANĚK Děkuji –

(Vaněk si vezme cigaretu a zapálí; Staněk usedne do druhého fotelu; oba se napijí)

STANĚK Tak povídejte – jak žijete?

VANĚK Ale děkuji – ujde to –

STANĚK Dávají vám aspoň trochu pokoj?

VANĚK Jak kdy –

(Krátká pauza)

STANĚK A co tam?

VANĚK Kde?

STANĚK Může to člověk našeho druhu vůbec vydržet?

VANĚK Myslíte ve vězení? Co mu zbývá –

STANĚK Pokud si vzpomínám, mívá jste potíže s hemeroidy. Muselo to být asi hrozně při tamější hygieně –

VANĚK Dávali mi čípky –

STANĚK Dávali mi čípky –

VANĚK Měl byste jít na operaci. Mám přítele, je to náš největší odborník na hemeroidy, dokáže skutečné zázraky. Vyjdu vám to –

VANĚK Děkuji –

(Krátká pauza)

STANĚK Víte, občas mi to všechno připadá už jen jako nějaký krásný sen: těch zajímavých premiérů – vernisáží – přednášek – různých setkání – nekončících debat o umění! Té energie – naději – plánnů – akcí – nápadů! Těch vináren, plných kamarádů – divokých flámů – zříštěných ranních výtržností – veselých děvčat, co se kolem nás točilo! A té práce, co jsme při tom všem stihli udělat! To se už nikdy nevrátí! *(Všimne si, že Vaněk je jen v ponožkách)* Proboha, snad jste se nezul?

VANĚK Hm –

STANĚK To jste ale nemusel –

VANĚK To je dobré –

(Pauza; oba se napijí)

STANĚK Bili vás?

VANĚK Ne –

STANĚK A bijí tam?

VANĚK Občas. Ale politické ne –

STANĚK Moc jsem na vás myslel –

VANĚK Děkuji –

(Krátká pauza)

STANĚK Ale stejně – to jsme si tehdy nemysleli –

VANĚK Co?

STANĚK Kam to všechno dospěje – to jste přece netušil ani vy –

VANĚK Hm –

STANĚK Je to hnus, člověče, hnus! Národu vládně spodina – a národ? Je to vůbec tenž národ, který se ještě před několika lety choval tak báječně? To strašné hrbení páteří! Všude jen sobectví, korupce, strach! Co to z nás, člověče, udělali? Jsme to vůbec ještě my?

VANĚK Já bych to zas tak černě neviděl –

STANĚK Nezlobte se, Ferdinand, ale nežijete v normálním prostředí – stýkáte se jen s lidmi, kteří tomu všemu dokáží čelit – dodáváte si vzájemně naději – kdybyste ale věděli, v čem musím žít já! Budte rád, že s tím vším už nemáte nic společného! Člověku se z toho obrací žaludek –

VANĚK Myslíte jako v televizi?

STANĚK V televizi – ve filmu – všude –

VANĚK V televizi vám nedávno něco dávali –

STANĚK Nemáte ponětí, co to bylo za martyrium!

Přes rok to zadržovali – několikrát to předělávali – změnili mi celý začátek i konec – je to neuvěřitelné, jaké hlouposti jim už vadí! Sterilita a intriky, intriky a sterilita! Kolikrát si říkám, jestli by nebylo lepší se na všechno vykašlat – někam zalézt – pěstovat meruňky –

VANĚK Chápu –

STANĚK Jenomže člověk si vždycky znovu klade otázku, zda má právo na takový únik. Co když i to málo, co se dá dneska dělat, přece jen ještě dokáže někomu něco dát – aspoň trochu ho posílit a povznést – (*Vstává*) Přinesu vám nějaké pantofle –

VANĚK Neobtěžujte se –

STANĚK Vážně nechcete?

VANĚK Skutečně ne –

(*Staněk opět usedne. Pauza; oba se napijí*)

STANĚK A co drogy? Dávali vám něco?

VANĚK Ne –

STANĚK Žádné podezřelé injekce?

VANĚK Jen vitaminové –

STANĚK Ve stravě ovšem něco bude –

VANĚK Nanejvýš brom proti sexu –

STANĚK Ale nějak zlomit se vás jistě snažili –

VANĚK No tak –

STANĚK Jestli o tom nechcete mluvit, tak nemusíte –

VANĚK V jistém ohledu to je vlastně účel vyšetřovací vazby – srazit člověku hřebínek –

STANĚK A přimět ho, aby vypovídal –

VANĚK Hm –

STANĚK Kdyby mě někdy pozvali na výslech, což mě dříve nebo později nemine, víte co chci udělat?

VANĚK Co?

STANĚK Prostě nevyprovídat! Vůbec se s nimi nebudu bavit! Je to totiž nejlepší: člověk má aspoň jistotu, že jim neřekne něco, co nemá –

VANĚK Hm –

STANĚK Ale stejně – musíte mít ohromné nervy – vydržet to všechno, a ještě dělat to, co děláte –

VANĚK Co myslíte?

STANĚK No všechny ty protesty, petice, dopisy – boj za lidská práva – prostě to všechno, co děláte vy a vaši přátelé –

VANĚK Tolik zas toho nedělám –

STANĚK Jen nebudte zbytečně skromný, Ferdinand, já všechno sleduji! Kdyby dělal každý to co vy, vypadaly by poměry úplně jinak! Je to nesmírně důležitě, že tu je aspoň několik lidí, kteří se nebojí říkat nahlas pravdu – zastávat se druhých – nazývat věci pravými jmény! Možná to bude znít trochu pateticky, ale připadá mi to, jako byste se svými přáteli vzal na sebe téměř nadlidský úkol: promést tím dnešním močálem zbytky mravního vědomí! Je to sice slabounká nitka, kterou spřádáte, ale možná právě na ní visí naděje na mravní obrodu národa –

VANĚK Přeháníte –

STANĚK Já to tak aspoň vidím –

VANĚK Ta naděje je přece ve všech slušných lidích –

STANĚK Ale kolik jich ještě je? Kolik?

VANĚK Dost –

STANĚK A i kdyby, na vás je přece jen nejvíc vidět –

VANĚK A nemáme to právě proto snažší?

STANEK Neřekl bych! Čím víc je na vás vidět, tím větší máte přece odpovědnost k těm všem, kteří o vás vědí, věří vám, spoléhají na vás a upínají se k vám jako k těm, kteří zachraňují tak trochu i jejich čest! (*Vstává*) Skočím vám pro ty pantofle –

VANĚK To je opravdu zbytečné –

STANEK Zebou mě nohy, jen když se na vás podívám –

(*Staněk odejde z místnosti, vzápětí se vrací s trepkami, sešne se k Vaňkovi, a než on tomu stačí zabránit, navleče mu je na nohy*)

VANĚK (*rozpačitě*) Děkuji –

STANEK Prosim vás, Ferdinande, zač!

(*Staněk jde k baru, vezme odtud koňak a chce dojit Vaňkovi*)

VANĚK Mně už ne, prosím –

STANEK Proč ne?

VANĚK Není mi nějak dobře –

STANEK Odvykl jste tam asi, ne?

VANĚK To taky, hlavně jsem ale včera – shodou okolností –

STANEK Rozumím, jste po flámu. Poslyšte, znáte tu novou vinárnu „U psa“?

VANĚK Ne –

STANEK Mají tam vína přímo z vinných sklepů, není to přitom drahé, nebývá tam plno a je tam skutečně kouzelné prostředí díky několika slušným výtvarníkům, které kupodivu nechali navrhnout vnitřní zařízení. Vřeje vám to doporučuji! Kde jste byl?

VANĚK Ale trochu jsme si vyšli s přítelem Landovským –

STANEK Pak ovšem chápu, že jste nemohl dopadnout dobře! Je to vynikající herec, ale jakmile začne pít, je konec! Sklenku ještě snesete –

(*Staněk doleje Vaňkovi i sobě koňak, láhev vrátí do baru a usedne do svého fotelu. Krátká pauza*)

A co jinak? Píšete?

VANĚK Snažím se –

STANEK Hru?

VANĚK Aktovku –

STANEK Zase něco autobiografického?

VANĚK Tak trochu –

STANEK Četli jsme nedávno s ženou to z toho pivovaru a moc jsme se pobavili –

VANĚK To mě těší –

STANEK Bohužel jsme ale měli velmi špatnou kopii –

VANĚK To mě mrzí –

STANEK Je to skutečně brilantní dílko! Jen ten konec se mi zdál být trochu nejasný, chtělo by to dotáhnout k nějaké jednoznačnější pointě; vy na to přece máte!

(*Pauza; oba se napiji; Vaněk se otřese*)

A co jinak? Co Pavel? Vídáte se s ním?

VANĚK Ano –

STANEK Píše?

VANĚK Dopisuje teď taky aktovku – má se hrát společně s tou mou –

STANEK Snad jste se už nedali dohromady i jako autoři?

VANĚK Tak trochu –

STANEK Upřímně řečeno, Ferdinande, já téhle vaší alianci pořádně nějak nemůžu rozumět. Nenutíte se

trochu do toho? Vždyť ten Pavel – já nevím – ale vzpomeňte si jen, jak začínal! Patříme k jedné generaci, opsali jsme tak říkajíc podobný vývojový oblouk, ale přiznám se vám, že to, co dělal, bylo i pro mne trochu silné kafe! No co, je to koneckonců vaše věc a vy sám asi nejlíp víte, co děláte –

VANĚK Ano –

(*Pausa; oba se napíjí; Vaněk se otřese*)

STANĚK Má vaše žena ráda gladioly?

VANĚK Nevím – asi – jistě –

STANĚK Málokde se totiž setkáte s tak velkým výběrem jako u mne. Mám dvaatřicet barevných odstínů, zatímco v zahradnictví jich uvidíte nejvýš šest. Myslíte, že by měla paní radost, kdybych jí poslal nějaké cibulky?

VANĚK Rozhodně –

STANĚK Ještě je čas je sázet –

(*Staněk ostane, přejde k oknu, vyhlédne ven, chvíli přechází zamýšleně po místnosti, pak se obrátí k Vaněkovi*)

Ferdinande –

VANĚK Ano –

STANĚK Nepřekvapilo vás, že jsem se vám z ničeho

nic ozval?

VANĚK Trochu –

STANĚK Předpokládal jsem to. Patřím koneckonců k těm, kteří se stále ještě tak nějak drží nad vodou, a chápu, že už proto máte asi ke mně určitý odstup –

VANĚK Já? Ne –

STANĚK Možná vy osobně ne, ale vím, že někteří vaši přátelé si myslí, že každý, kdo dnes má ještě nějaké možnosti, buď morálně rezignoval, nebo sám sebe neodpuštělně obelhává –

VANĚK Já si to nemyslím –

STANĚK I kdybyste si to myslel, nezlobil bych se na vás, protože vím až příliš dobře, z čeho by takový předsudek vyrůstal –

(*Rozpačitá pauza*)

Ferdinande –

VANĚK Ano –

STANĚK Víím, jak tvrdě platíte za to, co děláte. Ale nemyslete si, člověče, který má to štěstí nebo tu smůlu, že je pořád ještě tolerován oficiálními strukturami, a který chce přitom zůstat v souladu se svým svědomím, to taky nemá lehké –

VANĚK To věřím –

STANĚK V jistém ohledu to má možná ještě těžší –

VANĚK Chápu –

STANĚK Nezavolal jsem vás přirozeně proto, abych se obhajoval – nemám opravdu proč – ale spíš proto, že vás mám rád a mrzelo by mě, kdybyste i vy sdílel ty předsudky, které předpokládám u vašich přátel –

VANĚK Pokud vím, nikdo o vás špatně nemluví –

STANĚK Ani Pavel?

VANĚK Ne –

(*Rozpačitá pauza*)

STANĚK Ferdinande –

VANĚK Ano –

STANĚK Pardon – (*Staněk přistoupí k magnetofonu a pustí tiše hudbu*) Ferdinande, říkám vám něco jméno Javůrek?

VANĚK Ten písničkář? Znám ho velmi dobře –

STANĚK Pak asi víte, co ho potkalo –

VANĚK Ovšem, zavřeli ho za to, že při nějakém vystoupení vykládal ten vtip o tom policajtovi, co potkal na ulici pingvína –

STANĚK Je to samozřejmě jen záminka, pil jim krev prostě tím, že zpívá tak, jak zpívá. Je to celé kruté, nesmyslné, podlé –

VANĚK A zbabělé –

STANĚK Ano, zbabělé. Pokoušel jsem se pro něho něco udělat přes nějaké známé na městském výboru a na prokuratuře, ale znáte to – všichni slíbí, že se na ten případ podívají, a pak se na to vykašlou, protože si nechtějí páliť prsty. Je to hnus, jak se každý třese jen o vlastní koryto –

VANĚK Ale stejně je to prima, že jste něco zkoušel dělat –

STANĚK Já opravdu nejsem, milý Ferdinande, ten, za koho mě ve vašich kruzích zřejmě mají!
(*Rozpačitá pauza*)

Ještě k tomu Javůrkovi –

VANĚK Ano –

STANĚK Když se mi nepodařilo ničeho dosáhnout soukromou intervencí, napadlo mě, jestli by se nemělo podniknout něco trochu jiného – víte, jak to myslím – prostě nějaký protest nebo petice. O tom jsem vlastně chtěl hlavně s vámi mluvit, máte v těchhle věcech přirozeně daleko víc zkušeností než já. Kdyby na tom bylo pár známějších jmen jako třeba vy, jistě by to někde venku zveřejnili – vyvinul by se tím určitý politický tlak – příslušice na takové věci nedají – ale já už vážně nevíme dím jinou možnost, jak tomu chlapci pomoci – a to nemluvíme o Ančičce –

VANĚK Ančič –

STANĚK Dcera –

VANĚK Vaše?

STANĚK Jo –

VANĚK Ona –

STANĚK Myslel jsem, že to víte –

VANĚK Co?

STANĚK Čeká s Javůrkem dítě –

VANĚK Aha, proto –

STANĚK Počkejte, jestli myslíte, že mě ten případ zajímá jen z rodinných důvodů –

VANĚK Já vím, že ne –

STANĚK Říkal jste –

VANĚK Chtěl jsem jen říct, že mi to vysvětluje, že o tom případu vůbec víte – nepředpokládám, že sledujete mladé písničkáře – promiňte, jestli to vyznělo, jako že si myslím –

STANĚK Angažoval bych se v té věci, i kdyby s ním čekal dítě kdokoliv jiný –

VANĚK Já vím –

(*Rozpačitá pauza*)

STANĚK Co soudíte o té myšlence na nějaký protest?

(*Vaněk začne něco hledat ve své aktovce, až konečně najde nějaký papír a podá ho Staněkovi*)

VANĚK Máte zřejmě na mysli něco jako tohle –

(*Staněk si vezme od Vaněka papír; přejde rychle k psacímu stolu, najde na něm brýle, nasadí si je a začne pozorně číst. Delší pauza; Staněk jeví zřetelné známky překvapení. Když text dočte, odloží brýle a vzrušeně začne přecházet po místnosti*)

STANĚK No to je ohromné! To se tedy povedlo! Já

se tedy trápím otázkou, jak to udělat – nakonec se odhodlám poradit se o tom s vámi – a vy to máte už dávno hotové! Není to báječné? Kdepak, já věděl, že se obracím na správnou adresu! *(Staněk se vrátí ke stolu, usedne, opět si nasadí brýle a znovu si text čte)* Je to přesně to, co jsem měl na mysli! Krátké – výstižné – slušné – a přitom důrazné! To se hned pozná profesionál! Já bych se s tím smolil den, a nikdy bych to takhle nesvedl – *(Vaněk se pyří)*

Poslyšte, jen maličkost: myslíte, že je dobré tuhle na konci to slovo zvůle? Možná by se dalo najít nějaké mírnější synonymum, zdá se mi, že se to přece jen trochu vymyká, celý text je laděn velmi věcně, a tohle zní najednou příliš emotivně, nemáte ten dojem? Jinak je to naprosto přesné. Snad jen ten druhý odstavec je trochu zbytečný, vlastně jen rozředuje obsah prvního. Na druhé straně tam je ovšem velmi hezká ta myšlenka o Javůrkově vlivu na nekonformní mládež, ta by tam rozhodně měla zůstat. Kdybyste jí dal sem na konec – místo té zvůle – úplně by to stačilo. Ale to jsou, prosím vás, čistě subjektivní dojmy, vůbec na ně nemusíte brát ohled, jako celek to je výborné a svou rolí to nepochybně splní. Znovu vám musím, Ferdinandě, vyslovit svůj obdiv: takovou schopnost výstižně zachytit podstatu věci, a vyvarovat se přitom všech zbytečných útoků má opravdu málokdo z nás!

VANĚK To snad ne –

(Staněk odloží brýle, přejde k Vaněkovi, položí před něj jeho papír, náčež usedne opět do svého fotelu a napije se. Krátká pauza)

(658)

STANĚK Je to stejně krásný pocit, když člověk ví, že tu je někdo, na koho se může s takovouhle věcí vždycky obrátit a spolehnout!

VANĚK Vždyť to je samozřejmost –

STANĚK Pro vás snad – ale v kruzích, ve kterých se musím pohybovat já, něco takového vůbec samozřejmé není! Tam je spíš samozřejmostí opak: když se někdo dostane do neštěstí, všichni se od něho co nejrychleji odvrátí a ze samého strachu o vlastní pozice se snaží dát pokud možno všude najevo, že s dotyčným nikdy neměli nic společného a že ho vždycky odsuzovali. Co bych vám ale povídal – sám to víte nejlíp – když jste byl přece ve vězení, vaši mnohaletí kamarádi z divadla proti vám vystupovali v televizi! Bylo to odporné –

VANĚK Já se na ně nezlobím –

STANĚK Já ano! A taky jsem jim to otevřeně řekl! Víte, člověk v mé situaci se naučí chápat leccos, ale přece jen, to se na mne nezlobte, všechno má své meze! Chápu, že vám je trapné něco těm mladencům vyčítat, když jde zrovna o vás, ale od toho se musíte odmyslet! Kdybychom začli tolerovat už i takováhle svinstva, přebírali bychom tím de facto to spoludopovědnost za celý ten morální marasmus a přispívali nepřímo k jeho dalšímu prohlubování. No nemám pravdu?

VANĚK Him –

(Krátká pauza)

STANĚK Už jste to odeslal?

VANĚK Teprve sbíráme podpisy –

STANĚK Kolikpak jich už máte?

VANĚK Asi padesát –

(659)

STANĚK Padesát? To jde -

(Krátká pauza)

No nic - přišel jsem zkrátka s krížkem po funuse -

VANĚK To ne -

STANĚK Všechno už přece běží -

VANĚK Ještě to běží -

STANĚK No dobře, ale teď už je přece jasné, že to bude odesláno a zveřejněno. Mimo jiné: neměl byste to dávat agenturám, ty o tom vydají jen krátkou zprávu, která zapadne, lepší je dát to přímo do nějakých velkých evropských novin, aby to vyšlo celé i s podpisy!

VANĚK Já vím -

(Krátká pauza)

STANĚK Už o tom vědí?

VANĚK Myslíte policie?

STANĚK Jo -

VANĚK Nevím, spíš ne -

STANĚK Poslyšte, nechci vám radit, ale mám pocit, že teď byste to měli už co nejdřív uzavřít a odeslat, nebo vám na to ještě přijdou a nějak to překazí. Padesát podpisů je přece dost - ostatně nezáleží tolik na množství jmen, jako na jejich významu -

VANĚK Každý podpis má svůj význam -

STANĚK Jistě, ale z hlediska publicity v zahraničí je přece jen důležité, aby tam byla předevedím nějaká zvučnější jména - podepsal to Pavel?

VANĚK Ano -

STANĚK To je dobře, jeho jméno, ať už si o tom myslí kdo chce co chce, dnes ve světě opravdu něco znamená!

VANĚK To jistě -

(Krátká pauza)

STANĚK Poslyšte, Ferdinand -

VANĚK Ano -

STANĚK Chtěl jsem s vámi mluvit ještě o něčem. Je to taková trochu delikátní věc -

VANĚK Ano -

STANĚK Podívejte, já sice nejsem žádný milionář, ale špatně na tom finančně zatím nejsem -

VANĚK To je fajn -

STANĚK A tak jsem si myslel - prostě bych rád - ve vašich kruzích je spousta lidí, kteří přišli o zaměstnání - byl byste ochoten nějakou částku ode mne převzít?

VANĚK To je od vás hezké - někteří přátelé jsou na tom skutečně špatně - to víte, vždycky je trochu problém, jak to udělat - ti nejpotřebnější se obvykle nejvíc zdráhají -

STANĚK Nebude to žádný záprak, ale já myslím, že jsou situace, kdy je každá koruna dobrá -

(Staněk přejde k psacímu stolu, vynadá ze zásuvky dvě bankovky, pak se na okamžik zarazí, vynadá ještě jednu, přistoupí k Vaněkovi a podá mu peníze)

VANĚK Děkuji - srdečně děkuji za všechny -

STANĚK Musíme si přece vzájemně pomáhat! Že to je ode mne, nemusíte říkat - nejde mi o osobní pomník - o tom jste se ostatně už mohl předsvědčit -

VANĚK Ano - ještě jednou děkuji -

STANĚK Nepůjdeme se podívat na zahradu?

VANĚK Pane Staňku -

STANĚK Ano?

VANĚK Zítرا to chceme odeslat – myslím ten pro-
test za Javůrka –

STANĚK To je výborné! Čím dřív, tím líp –

VANĚK Takže dnes ještě –

STANĚK Dnes byste se měl jít především vyspat!
Nezapomeňte, že jste po flámu a že vás zítra čeká
perný den –

VANĚK Já vím – chtěl jsem jen říct –

STANĚK Jděte radši rovnou domů a vypněte tele-
fon, nebo vám zavolá zase Landovský a bůhví jak
skončíte!

VANĚK Ano, jen pár lidí ještě oběhnu – dlouho se
nezdržím – chtěl jsem jen říct – pokud byste to
považoval za účelné – bylo by samozřejmě ohrom-
né – váš Krach četl prakticky každý –

STANĚK Prosim vás, Ferdinandě, vždyť to je už pat-
náct let!

VANĚK Ale nezapomnělo se na to –

STANĚK Co by bylo ohromné?

VANĚK Měl jsem totiž dojem, že byste se taky doce-
la rád –

STANĚK Co?

VANĚK Připojil –

STANĚK Myslíte jako – (*Ukáže na papír*) k tomu?

VANĚK Hm –

STANĚK Já?

VANĚK Promiňte, ale zdálo se mi –

(*Staněk dopije svůj koňak, jde k baru, přinese láhev, dole-
je si, láhev vrátí do baru, znovu se napije, pak přejde
zamyšleně k oknu, chvíli se dívá ven, načez se náhle
obráti s úsměvem k Vařkovi*)

STANĚK To se tedy povedlo!

VANĚK Co se povedlo?

STANĚK Copak vy necítíte tu absurditu? Já vás po-
zvu proto, abych vás požádal, abyste něco napsal
v Javůrkově věci – vy mi ukážete už hotový text,
nota bene s padesáti podpisy – já nevěřím svým
očím a uším – mám z toho radost jako dítě – trá-
pím se otázkou, jak to zařídit, aby vám to nepřeka-
zili – a přitom mě vůbec nenapadne jediná přiro-
zená věc, která mě má napadnout, totiž že bych to
měl rychle taky podepsat! No řekněte – není to
absurdní?

VANĚK Hm –

STANĚK Vždyť to je, Ferdinandě, přímo děsivé svě-
dectví o situaci, do níž nás dostali! Jen to uvažte:
vím sice, že to je nesmysl, a přitom jsem si i já bez-
děky už zvykl na to, že na podpisování takovýchhle
věcí tu jsou prostě specialisté – profesionálové na
solidaritě – disidenti – a že když my ostatní potře-
bujeme, aby byl v oboru slušnosti podniknut něja-
ký krok, obrátíme se s tím automaticky na vás – ja-
ko na jakýsi komunální servis ve věcech morálky!
My jsme tu prostě od toho, abychom drželi hubu
a měli za to relativní klid – a vy jste tu od toho, aby-
ste mluvili za nás a sklízeli za to kopance na zemi
a slávu na nebesích! Chápete tu zvrácenost?

VANĚK Hm –

STANĚK No vidíte, a přitom se jim podařilo dohnat
věci až tak daleko, že i poměrně inteligentní a sluš-
ný člověk, za jakého se s dovolením pořád ještě
mám, přijímá tenhle stav málem jako cosi nor-
málního a přirozeného! Je to hnus, hnus, kam to
všechno dospělo! No řekněte, není to na blitř?

VANĚK No tak –
STANĚK Myslíte, že se národ z toho všeho někdy ještě vzpamatuje?
VANĚK Těžko říct –
STANĚK Co dělat? Co dělat? Teoreticky je to jasné: každý by měl začít sám u sebe. Jenomže copak tu žijí jen sami Vaňkové? On asi skutečně každý nemůže být bojovníkem za lidská práva –
VANĚK To jistě ne –
(*Staněk si vezme z psacího stolu své brýle a přistoupí k Vaňkovi*)
STANĚK Kde to máte?
VANĚK Co?
STANĚK No přece ty podpisové archy –
(*Rozpačitá pauza*)
VANĚK Pane Staňku –
STANĚK Copak?
VANĚK Nezlobte se, ale když já mám teď najednou takový hloupý pocit –
STANĚK Jaký pocit?
VANĚK Já nevím – je mi to hrozně trapné – ale mně se zdá, že to nebylo ode mne úplně fér –
STANĚK Co nebylo fér?
VANĚK Vlastně jsem vás tak trochu zaskočil –
STANĚK Jak to?
VANĚK Nejdřív jsem vás nechal mluvit, a pak jsem vám to teprve nabídl k podpisu – když už jste byl jaksi vázán tím, co jste předtím řekl –
STANĚK Chcete tím naznačit, že kdybych byl věděl, že sbíráte podpisy za Javůrka, byl bych o něm vůbec nezačal?
VANĚK Ne, to ne –

STANĚK No tak!
VANĚK Jak bych to řekl –
STANĚK Anebo vám vadí, že mě to nenapadlo samotného?
VANĚK V tom to není –
STANĚK A v čem tedy?
VANĚK Prostě se mi zdá, že kdybych byl přišel rovnou pro podpis, bylo by to něco jiného – měl byste možnost volby –
STANĚK A proč jste vlastně nepřišel? Měl jste mě za předem odepsaného?
VANĚK Myslel jsem, že – ve vaší situaci –
STANĚK Tak vidíte, teď se přece jen ukazuje, jaké máte o mně ve skutečnosti mínění: myslíte si, že kvůli tomu, že mi tu a tam dávají něco v televizi, nejsem už schopen ani toho nejproššího aktu solidarit!
VANĚK Nerozumíte mi – chtěl jsem jen říct –
(*Staněk usedne do svého fotelu, napije se, načez se obrátí k Vaňkovi*)
STANĚK Něco vám povím, Ferdinandě. Jestli jsem si já bezděky zvykl na zvrácenou myšlenku, že přes morálku tu jsou disidenti, pak vy – aniž si to uvědomujete – jste si na to zvykl taky! A proto vás vůbec nenapadlo, že i pro mě můžou být některé hodnoty důležitější než mé současné postavení. Jenomže co když i já chci být konečně svobodným člověkem, co když i já chci obnovit svou vnitřní integritu a shodit ze sebe ten balvan ponížení? Vás vůbec nenapadlo, že možná právě na tenhle okamžik ve skutečnosti vlastně už po léta čekám?
Prostě jednou provždy jste si mě zařadil mezi bez-

nadějně případy, s nimiž nemá smysl cokoli zkoušet, a teď – když jste zjistil, že i já se zajímám o osud druhých – vám to s tím mým podpisem jen tak ujelo, což jste si vzápětí uvědomil, a začal se mi proto hned zase omlouvat. Uvědomujete si ale, jak mě tím ponižujete? Co když i já už dlouho čekám na příležitost k činu, který ze mne opět udělá muže, vrátí mi vnitřní klid, fantazii, humor a zbaví mě nutnosti unikat od všech traumat k těm svým meruňkám a magnoliím? Co když i já chci dát přednost životu v pravdě a vrátit se ze světa zakázkového písemnictví a televizní lžikultury opět do světa umění, které nemusí nikomu sloužit?

VANĚK Promíňte – nechtěl jsem se vás dotknout – *(Vaněk otevře svou aktovku, chvíli v ní něco hledá, až posléze vytáhne podpisové archy a podá je Staňkovi. Staňěk zvolna vstane a přejde s archy k psacímu stolu, kde se usadí, nasadí si opět brýle a pozorně si archy prohlídí, pokrýváje nad jednotlivými jmény hlavou. Po delší chvíli odloží brýle, pomalu vstane, chvíli přechází zamýšleně po místnosti, pak se obrátí k Vaněkovi)*

STANĚK Smím přemýšlet nahlas?

VANĚK Samozřejmě –

(Staněk se napije, načech začne přecházet opět po místnosti, přitom hovoří)

STANĚK Pokud jde o subjektivní stránku věci, zdá se, že všechno podstatné jsem už řekl: po letech trvalého zvracení získám – podepíšu-li to – opět úctu sám k sobě, svou ztracenou svobodu i důstojnost a možná i trochu uznání několika mých blízkých. Zbavím se neřešitelných dilemat, do nichž

mě stále znovu uvrhuje konflikt mezi ohledem na mé postavení a mým svědomím. Naší Ančí, sobě i tomu mládenci, až se vrátí, se budu moci bez rozpaků podívat do tváře. Zaplatím za to ztrátou práce, která mě sice neuspokojuje, spíš naopak ponižuje, ale která mě nepochoybně živí líp, než kdybych šel dělat někam nočního vrátného. Můj syn se asi nedostane na školu, ale bude si mě vážit víc, než kdyby se na ni dostal za cenu mého odmítnutí podepsat se za Javůrka, kterého až nekriticky uctívá. Potud tedy subjektivní stránka věci. A jak je to se stránkou objektivní? Co se stane, když se mezi podpisy několika obecně známých disidentů a několika Javůrkových mladých kamarádů objeví najednou proti všemu očekávání a k všeobecnému překvapení podpis můj – člověka, který se už po léta občanský neprojevuje? Ostatní spolupodepsaní a mnozí z těch, kteří sice sami nic nepodepisují, ale vniřně jsou na straně těch, co podepisují, můj podpis přirozeně radostně uvítají: užvřený okruh notorických podepisovačů, jejichž podpisy už ztrácejí váhu tím, že nejsou prakticky ničím placeny, protože už dávno nemají být čím placeny, bude prolomen, objeví se nové jméno, vzácné tím, že se dosud nikde neobjevovalo, a ovšem tím, že jeho účast je tvrdě zaplácena. To je objektivní plus mého případného podpisu. Pokud jde o politickou moc, můj podpis ji překvapí, podráždí a zneklidní přesně tím, čím rozradostní ostatní signatáře, totiž že prolomí ohradu, kterou kolem vás tak dlouho a pracně buduje. Na rozhodování o Javůrkovi má účast asi výraznější vliv

mít nebude, a pokud, tak spíš negativní: moc bude chtít ukázat, že nepropadla panice a že taková překvapení ji z míry nevyvedou. O to výraznější vliv bude mít ovšem můj podpis na rozhodování o mně: potrestají mě nepochybně krutěji, než by možná leckdo očekával, protože mým trestem budou chtít sdělit všem, kdo by se mohli v budoucnosti vydat mou cestou – totiž zvolit svobodu, a rozmnožit tím disidentské řady –, zač je toho loket. Disidentské aktivity v rámci ustáleného ghetta se už tolik nebojí, v některých ohledech jim dokonce i trochu hraje do noty, o to víc se ovšem děsí každého náznaku, že by se hranice tohoto ghetta mohly prolomovat. Mým exemplárním trestem budou tedy chtít hned v zárodku čelit přízraku případné epidemie. Zbývá otázka, jaký ohlas můj podpis vyvolá v těch kruzích, které se daly tak či onak cestou přizpůsobení, to jest u lidí, o které koneckonců jde nejvíc, protože všechny naděje do budoucna záleží především na tom, zda se je podaří probudit z mrákot a získat pro aktivní občanský postoj. Obávám se, že právě u této nejdůležitější vrstvy vyvolá můj podpis ohlas jednoznačně nepřívětivý: disidenty tyto lidé tiše nenávidí, chápajíce je jako své špatné svědomí, svou živou výčitku, a závidějí jim zároveň jejich vnitřní hrđost a svobodu, hodnoty jim samým osudově odeprěné. Už proto se docela přirozeně chápou každé příležitosti disidenty očernit. A přesně takovou příležitost naleznou i v mém podpisu: začnou tvrdit, že vy, kteří už nemáte co ztratit, kteří jste už dávno dopadli na dno jámy a kteří jste se tam už dokonce za tu dobu

stihli docela slušně zabydlet, strhujete tam obyčejného nešťastníka, který dosud jakž takž proplouval, strháváte ho tam s neodpovědností sobě vlastní, jen pro svůj rozmar, jen proto, abyste potudili režim a vyvolali falešnou iluzi, že se vaše řady množí, neohlížejíce se přitom vůbec na to, že ho připravujete o existenci, a nepočítajíce přirozeně s tím, že mu tam dole nějakou zajistíte. Nezlobte se, Ferdinande, znám dobře způsob myšlení těchto lidí, vždyť se musím mezi nimi denně pohybovat, a vím proto přesně, co řeknou: že jsem habnebně zneužitou obětí vašeho cynického apelu na můj humanismus, apelu nerozpakujícího se dokonce kalkulovat s mým osobním poměrem k Javůrkovi a s novou naléhavostí zpochybnujícího opravdovost oněch humánních cílů, jimiž se oháníte. Že právě tyto náklady budou režim a policie všemožně podněcovat a rozvíjet, nemusím zajisté zdůrazňovat. Jiní, ti inteligentnější, možná řeknou, že taková novinka, jako je mé jméno uprostřed vašich, jen zbytečně na sebe upoutává pozornost a odvádí ji od věci samé, to jest od věci Javůrkovy, problematizujíc nakonec celý ten protest tím, že probouzí otázku, o co tu vlastně šlo hlavně a především: zda o pomoc Javůrkovi, nebo o demonstraci mého čerstvého disidentství. Možná by se dokonce objevil i hlas v tom smyslu, že Javůrek se vlastně stal vaší obětí, neboť jeho nešťěstí bylo zneužito k cílům na hony vzdáleným jakémukoliv upřímnému zájmu o osud postiženého. Tím spíš, že získáním mého podpisu jste mě zbavili toho manévrovacího prostoru v zákulisí,

kteřý dosud mám a v němž jsem mohl být Jan-
vůrkovi daleko platinější. Rozumějte mi, Ferdi-
nande, dobře: nehodlám tyhle reakce nějak pře-
řínovat, tím méně se míním stát jejich otrokem, zdá
se mi ale na druhé straně, že je v zájmu naší věci
vzít je také v potaz. Jde koneckonců v posledku
o rozhodnutí politické a dobrý politik musí přihlí-
žet ke všem aspektům, ovlivňujícím konečný efekt
jeho činu. Otázka za těchto okolností musí tedy
znít, čemu mám dát přednost – osvobozujícímu
vnitřnímu pocitu, který ve mně můj podpis vyvo-
lá, zaplacenému jeho – jak se ukazuje – v podstatě
negativním objektivním dopadem, anebo druhé
alternativě: příznivějšímu efektu, který by měl ten
protest bez mého jména, zaplacenému ovšem hoř-
kým vědomím, že mi opět – a kdoví zda ne napo-
sledy – unikla šance vymanit se ze zajetí ponižuj-
cích kompromisů, v němž se už tolik let dusím?
Jinými slovy: chci-li se zachovat opravdu mravně
– a teď snad už nepochybujete, že chci –, čím se
mám vlastně řídit – nemilosrdnou objektivní úva-
hou, anebo subjektivním vnitřním pocitem?

VANĚK Mně se to zdá být jasné –
STANĚK Mně taky –
VANĚK Takže to –
STANĚK Bohužel –
VANĚK Bohužel?
STANĚK Vy jste myslel –
VANĚK Promiňte, nerozuměl jsem asi dobře –
STANĚK Mirzi mě, jestli jsem –
VANĚK To nic –
STANĚK Já si ale opravdu myslím –

(670)

VANĚK Já vím –

(Staněk vezme ze svého stolu podpísané archy a podá je
s úsměvem Vaňkovi, který je rozpačitě uložil, spolu s te-
m protestu, do své aktovky. Staněk jde k magnetofonu,
vypne ho, vrátí se a zvolna usedne do svého fotelu. Oba se
napíjí; Vaněk se otřese. Delší rozpačitá pauza)

STANĚK Vy se zlobíte?

VANĚK Ne –

STANĚK Ale nesouhlasíte –

VANĚK Respektuji to –

STANĚK A co si myslíte?

VANĚK Co bych si myslel?

STANĚK To je přece jasné –

VANĚK Co myslíte?

STANĚK Že když jsem viděl všechny ty podpisy, tak
jsem se přece jen zalekl –

VANĚK To si nemyslím –

STANĚK Vidím to na vás –

VANĚK Vážně ne –

STANĚK Proč mi aspoň neřeknete pravdu? Uvědo-
mujete si, že tou svou shovívavou neupřímností
mě vlastně urážíte víc, než kdybyste mi to přímo
řekli? Anebo vám prostě už nestojím vůbec za ko-
mentář?

VANĚK Řekl jsem přece, že vaše vývody respek-
tuji –

STANĚK Já nejsem blbec, Vaňku –

VANĚK Já vím –

STANĚK A vím proto přesně, co se za tím vašim
respektem skrývá –

VANĚK Co?

STANĚK Pocit mravní převahy –

(671)

VANĚK To není pravda -
STANĚK Jenomže já opravdu nevím, jestli vy - zrov-
na vy - máte právo na takovou pýchu -
VANĚK Jak to myslíte?
STANĚK Vy dobře víte -
VANĚK Nevím -
STANĚK Mám vám to tedy říct?
VANĚK Ano -
STANĚK Pokud vím, tak jste v tom vězení mluvil
více, než jste musel -
(*Vaněk vyskočí a vytřeštěně hledí na Staňka, který se ví-
tězně usmívá. Krátká napjatá pauza. Vtom zazvoní tele-
fon. Vaněk zničeně klesne zpět do fotelu; Staněk jde k tele-
fonu a seje sluchátko. Do telefonu*)
No ahoj - co? - Ne! - Ale to - počkej - aha - aha -
a kde jste? - Jo, jistě - samozřejmě - faju - jo,
budu čekat! Ahoj -
(*Staněk položí sluchátko a civí tupě před sebe. Delší pau-
za. Vaněk rozpačitě vstane. Staněk si teprve teď uvědomí,
že tu Vaněk ještě je, a nevrle se k němu obrátí*)
Můžete to spálit dole v kotli -
VANĚK Co?
STANĚK Před chvílí přišel za Ančí do menzy -
VANĚK Kdo?
STANĚK No přece Javůrek!
VANĚK Cože? Pustili ho? No to je ohromné! Tak
přece ty vaše intervence k něčemu byly! Ještě že
jsme tu petici neudělali o pár dní dřív - zatvrdili
by se a určitě by ho nepustili!
(*Staněk hledí chvíli zkoumaně na Vaněka, pak se najed-
nou usměje, živě k němu přistoupí a uchopí ho přátelsky
oběma rukama za ramena*)

(672)

STANĚK Tím se netrapte, příteli! Riziko, že tím spíš
uškodíte, než pomůžete, tu je přece vždycky! Kdy-
byste k tomu měli přihlížet, nemohli byste dělat
vůbec nic! Pojdte, vyberu vám ty štěpy -
(*Staněk vezme Vaněka v podpaží a odvádí ho ke dveřím.*
*Vaněk soupe směšně nohama po zemi, protože jímou chů-
zi mu půjčené trepky pro svou velikost neumožňují. Opo-
na padá*)

Konec hry

(673)